

Yhtiömuodon valinta maatilojen yhteenliittymissä

Maatilojen yhtiöittäminen on ymmärretty lähinnä yksittäisen maatilan toimintamuodonmuutoksena osakeyhtiömuotoon. Tätä on käsitelty KM2/2009. Toimintamuodon muutoksen rinnalla ovat leistyneet maatilojen yhteenliittymät, joissa kaksi tai useampi maatila päättää toteuttaa tuotannon laajentamishankkeen yhdessä. Tässä artikkelissa käsitellään yhteenliittymiä käyttäen esimerkkinä maidontuotantoa, koska nämä hankkeet ovat usein suuria ja samalla yrittäjien ja yrityksen toiminnan kannalta haastavia.

■ Juhani Paavilainen

Kotieläintuotannossa yksikökoot kasvavat nopeaa vauhtia. Suuremmalla koolla tavoitellaan kustannustehokkuuden avulla parempaa kannattavuutta. Pääoman tarve on kasvanut suureksi rakentamishankkeissa. Yleisessä kielenkäytössä navettojen koko ilmaistaan jo robottien määrällä eikä lehmämäärällä. Navetan tarvitaan rehusiilot, lantavarastot, liittymät, koneet, tie- ja piha-alueet ja tietenkin eläimet ennen kuin navetta on tuotantokunnossa. Kaikilla halukkailla maitotiloilla ei ole yksinkertaisesti varaa lähteä tällaiseen laajennukseen yksin, mutta yhdessä muiden maitotilojen kanssa se on mahdollista.

Taloudellisten panostusten ohella on viljelijöiden oma fyysinen jaksaminen ja henkinen hyvinvointi koetuksella. Uusi navetta suunnitellaan toimivaksi ja automaatio helpottaa päivittäistä työntekoa, mutta lisääntynyt eläinmäärä pitää kokonaistyöajan korkeana, varsinkin kun kannattavuus ei alussa mahdollista riittävää ulkopuolisen työvoiman palkkaamista. Varsinkin nuorilla viljelijöillä on tarve yhteen vapaa-päivään viikossa ja säännöllisiin

lomiin, jolloin voi irrottautua lataamaan ”akkuja”.

Tarvetta muutokseen tuntuu olevan niin taloudellisten asioiden kuin yrittäjien henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta katsoen. Yhteisen navetan avulla on mahdollista pienentää riskejä ja tasata työmäärää verrattuna siihen, että kukin maatila rakentaa itse oman pienemmän navettansa. Kolme maatilaa voi aloittaa ensin kahden robotin navetalla ja varautua laajentamaan navettaa, kun siihen nähdään olevan tarvetta. Kaikkien mukaan lähtevien maatilojen ei tarvitse olla maitotiloja, vaan mukaan voi tulla kasvinviljelytila tuoden mukaan peltoalaa, työvoimaa ja konekanta.

Yli viisikymppiset viljelijät voivat lähteä mukaan yhteisen navettahankkeeseen ja he voivat tehdä töitä eläkkeelle jäämiseen asti modernissa ympäristössä. Jos heillä ei ole jatkaa omasta perhepiiristä, voi ”navetta oy:n” osakkeet myydä muille osakkaille tai ulkopuoliselle ostajalle. Toisaalta osakkeita voi omistaa vanhuuseläkeläisenä (yli 63-vuotiaat) ja käydä auttamassa sadonkorjuutöissä ja osallistua säännöllisesti hallituksen kokouksiin.

Iskola Oy:n avajaisia vietettiin Sonkajärvellä kesäkuussa 2011. Yhtiön osakkaina on kaksi maatalousyrittäjää ja yksi yhtiömuotoinen maatila. Uudessa navetassa on tilaa noin 500 lehmälle ja siihen tulee yhteensä kahdeksan robottia.

Ensin tulivat osuuskunnat ja maamiesseurat

Viljelijöiden yhteenliittymiä on ollut siitä asti, kun maataloustuotteita alettiin välittää kaupallisesti kaupunkien väestölle. Hevosvetoisen yksisiipisen kyn-
töauran hankintaan tarvittiin lainarahaa 1800-luvun puolivälissä ja sitä alettiin myöntää paikallisista osuuskassoista. Maidon jalostukseen tarvittiin meijereitä ja lihan jalostukseen teurastamoita hoitamaan tuotteiden jalostamisen ja markkinoinnin asiakkaille.

Sotien jälkeen maatalouden koneellistuminen oli mahdollista aloittaa lainaamalla puintikonetta maamiesseuralta, kun yksittäisellä maatilalla ei vielä ollut varaa hankkia sitä omaksi. 1950- ja 1960-luvuilla voimakaan koneellistumisen aikaan

ei yhteiseen käyttöön hankittuja koneita ja kalustoa kuitenkaan pidetty kunnossa. Monet petty-
mykset johtivat siihen, että ma-
tiloille hankittiin omat koneet. Silti vielä tänään on olemassa esimerkiksi maamiesseuroja, jotka huolehtivat menestyksellä viljankuivauksesta.

Maatalousyhtymä

Maatalousyhtymä ei ole erityinen oikeushenkilö, kuten avoin yhtiö ja osakeyhtiö. Se ei siis voi hankkia omaisuutta tai ottaa velkaa pankista, vaan nämä päätökset tekee kukin yhtymän osakas yhdessä muiden osakkaiden kanssa. Tämä vaatii yksimielisyyttä. Näiden peruseriaatteiden takia maatalousyhtymä soveltuu lähinnä perhepiirissä tapahtuvaan yrittämiseen. Näin tapahtuu esimerkiksi vaihteitai-

nessa sukupolvenvaihdoksessa. Naapureiden välisessä toiminnassa yhtymä soveltuu sellaiseen toimintaan, jossa ei sitoudu suuria pääomia ja aiheudu suuria taloudellisia riskejä.

Koska kyseessä on vapaamuotoinen taloudellinen yhteenliittymä, ei sen perustamiseen tarvita kirjallista sopimusta, vaan yhtymä syntyy yhteisesti hankittun tai omistetun omaisuuden taloudellisella hyödyntämisellä.

Viljelijöille on maatalousyhtymän juridinen muoto usein yllätys, kun he miettivät esimerkiksi maatalousyhtymänä toimivan navetan yhtiöittämistä. Yhtymä voidaan muuttaa yhtiöksi ilman tuloveroseuraamuksia, mutta varainsiirtovero täytyy maksaa kiinteistön käyvästä arvosta. Esimerkiksi uudehkon navetan käyvästä arvosta (1,2

milj. €) joudutaan maksamaan 48 000 euroa varainsiirtoveroa.

Yhtiömuotoinen toiminta

Viljelijät perustavat ensin yhtiön, joka ryhtyy toteuttamaan omistajien tahtoa. Maatilat eivät voi perustaa yhtiötä, vaan sen perustavat luonnolliset henkilöt eli tässä tapauksessa maatalousyrittäjät.

Yhtiö hankkii esimerkiksi parin hehtaarin tontin keskeiseltä paikalta maantien varrelta. Kiinteistölle rakennetaan navetakokonaisuus. Yhtiö ostaa tai vuokraa omistajien pelot pitkällä vuokrasopimuksilla, sillä tarvittava peltoala tulee olla yhtiön käytössä vähintään 20 vuotta. Yhtiö ostaa tarvitsemansa maitokiintiöt ja kotieläimet. Yhtiö voi myös päättää koneurakoinnin ostamisesta ali-

KUVA: JUHA HALONEN / YLÄ-SAVON KEHITYS OY

hankintana. Tällöin yhtiö tarvitsee esimerkiksi vain kevyen traktorin ja rehunjakovaunun.

Maatilojen kannalta kotieläinten myyntitulot voidaan jaksoittaa kolmelle vuodelle. Muutenkin järjestelyt kannattaa suunnitella perinteisen maksuvalmiuslaskelman avulla. Maatiloille jää usein edelleen velkaa, jota voidaan maksaa osin eläinten ja koneiden myyntituloilla ja jatkossa pellon ja rakennusten vuokratuloilla. Tiloille jää edelleen tulot metsätaloudesta ja muutoin tulot muodostuvat palkkatuloina yhtiöltä. Yhtiömuotoina on käytännössä joko avoin yhtiö tai osakeyhtiö.

Avoin yhtiö

Avoin yhtiö on henkilöyhtiö, jossa yhtiömiehet päättävät harjoittaa yhteistä liiketoimintaa ja laativat tästä yhtiösopimuksen. Tunnusomaista avoimelle yhtiölle on yhtiömiehen, siis omistajan, rajoittamaton vastuu yhtiön veloista. Tämän rajoittamaton yhtiömiehen vastuu näkyy myös yhtiötä säätelevässä lainsäädännössä.

Avoin yhtiö on itsenäinen oikeushenkilö, joka voi hankkia omaisuutta ja tehdä sitovia sopimuksia. Yhtiömies voi tehdä päätöksiä yksin yhtiön puolesta. Tätä valtaa voidaan rajoittaa keskinäisellä yhtiömiessopimuksella. Tämä sopimus sitoo vain yhtiömiehiä, mutta se ei päde suhteessa ulkopuolisiin. Yhtiön lainapapereihin tarvitaan tämän takia kaikkien yhtiömiesten nimet. Avoimen yhtiön velat voi tulla pahimmassa tilanteessa yhden yhtiömiehen maksettavaksi, jos yhtiön omaisuus ei riitä konkurssitilanteessa kattamaan velkoja ja muut osakkaat osoittautuvat maksukyvyttömiksi.

Avoimessa yhtiössä ei ole lakisääteistä hallintorakennetta. Uutta peltoa ei osteta ja navettaa ei rakenneta, jos yksikin yhtiömies on eri mieltä. Tämä yksimielisyyvaatimus voi halvaannuttaa yhtiön toimintaa.

Yhtiömiehen äkillisen kuoleman jälkeen tulee yhtiömieheksi kuolinpesä. Jos kuolinpe-

sän osakas on alaikäinen, tulee yhtiöön päätöksiä tekemään edunvalvoja, joka katsoessaan lapsen etua saattaa halvaannuttaa yhtiön toimintaa karttamalla mahdollisia riskejä. Tämän takia puolisoiden on hyvä laatia hallinta-, mieluummin omistus- ja oikeustestamentti ennen avoimen yhtiön perustamista.

Avoimessa yhtiössä soveltuu luonteensa mukaisesti yritysmuodoksi pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, joissa on vähän osakkaita ja joiden toimintaan ei liity mainittavaa tappionvaaraa. Henkilöyhtiöt ovat tyypillisiä perheyhtiöitä.

Osakeyhtiön periaatteet

Osakeyhtiö on yhtiömuoto, joka syntyy, kun omistaminen ja tuotanto haluttiin eriyttää toisistaan. Osakeyhtiö on sekä itsenäinen oikeushenkilö sekä erillinen verosubjekti.

Osakeyhtiölainsäädännössä on keskeinen velkojainsuoja. Osakeyhtiön tilinpäätöstiedot ovat julkisia.

Osakkaat haluavat, että yhtiötä johdetaan lakien ja asetusten mukaisesti. Tämän takia he edellyttävät yhtiön johdolta huolellisuutta. Tilintarkastaja antaa lausuntonsa yhtiökokoukselle yhtiön hallinnosta ja siitä antaako tilinpäätös oikean kuvan yhtiön taloudellisesta tilanteesta.

Osakkeita voi periaatteessa myydä ja ostaa vapaasti, mutta pienissä osakeyhtiöissä tätä rajoitetaan ns. lunastuslausekkeella, jolla halutaan pitää omistus nykyisillä osakkeenomistajilla. Pienissä yhtiöissä osakkeenomistajat joutuvat antamaan vakuuksia yhtiön lainojen vakuudeksi, joten vapaa vaihdettavuus ei toteudu tämänkään takia.

Osakeyhtiön hallintomalli

Osakeyhtiössä ylin päättävä elin on yhtiökokous, jossa päätökset tehdään määräenemmistöpäätöksinä osakemäärien mukaan. Yhtiökokous valitsee hallituksen, joka johtaa yhtiön varsinaista toimintaa. Hallituksessa tehdään päätökset tarvittaessa äänestämällä henkilöiden mukaan.

Tämä hallintomalli mahdollistaa yhtiön päätöksentekokyvyn lähes missä tilanteessa tahansa. Näin vältetään henkilöyhtiöitä vaivaava päätöksentekokyvyttömyys ristiriitatilanteissa.

Yhtiön rahat ja omat rahat

Osakeyhtiöstä voi nostaa varoja ulos palkkana, osinkoina ja joissain tapauksissa osakaslainana. Avoimessa yhtiössä voi nostaa palkkaa tai yksityisottoja.

Yhtiöiden tilinpäätös kertoo myös sen, kuinka paljon omistajat ottavat varoja yksityiskäyttöön. Yksityiskäyttö saattaa olla monella maatilalla syy velkaantumiseen, mutta maatalouden tilinpäätös, käytännössä 2-lomake, kertoo vain maatalouden kannattavuuden ja joitakin ”taseen” eriä.

Osakeyhtiölaki säätelee laajasti yhtiön toimintaa ja määrittää laadittavan yhtiöjärjestyksen sisällön. Tärkein sopimus osakeyhtiömuotoisissa yhteenliittymissä on osakassopimus, jonka perustajaosakkaat laativat keskenään. Tässä sopimuksessa määritellään, miten yhtiö toimii ja miten osakkaiden maatilat kytketään mukaan kokonaisuuteen. Tällä sopimuksella vältetään huomattava osa tulevista ristiriidoista, joten sen laadintaan on syytä käyttää aikaa ja ulkopuolista osaamista.

Osakeyhtiölaki, yhtiöjärjestys ja osakassopimus luovat vakaan ja uskottavan pohjan perustaa yhteenliittymä vieraiden ihmisten kesken. Osakeyhtiö soveltuu kahden tai useamman maatalon yhteenliittymäksi, joihin sitoutuu suuria pääomia.

Omistajien eläketurva

Maatalousyhtymän osakkaat ja avoimen yhtiön yhtiömiehet voidaan vakuuttaa Myel-järjestelmän kautta, jolloin he ovat myös lomitusjärjestelmän piirissä.

”Osakeyhtiön osakas kuuluu Myelin piiriin, mikäli hän työskentelee yhtiössä johtavassa asemassa ja omistaa yksin yli 30 prosenttia osakkeista tai hänellä on yksin hallussaan yli 30 prosenttia osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.

Myelin mukaan vakuutetaan myös johtavassa asemassa työskentelevä osakas, joka omistaa yhdessä avio- tai avopuolionsa kanssa tai samassa taloudessa asuvan, ylenevässä tai alenevässä polvessa itselleen suoraan sukua olevan henkilön kanssa yli 50 prosenttia osakkeista tai yli 50 prosenttia osakkeiden tuottamasta äänimäärästä”.

Verotus

Maatalousyhtymä ja avoin yhtiö eivät maksa tuloveroa, vaan niiden verotettava tulos jaetaan omistajien pääoma- ja ansiotuloksi. Myös yhtymien varallisuutta jaetaan omistajille.

Osakeyhtiö maksaa voitostaan yhteisöveron 25 %. Yhtiöön jää siis 75 %, joka voidaan jakaa osinkoina. Voitto voidaan myös ”lipastoida” yhtiöön. Tällöin voitto voidaan käyttää velan maksuun tai tuleviin investointeihin.

Osakkailla kannattaa maksaa palkkaa niin, että hänen ansiotulonsa ovat noin 30 000 €.

Maatalousyhtymä ja avoin yhtiö eivät tuo suurta muutosta verotukseen verrattuna normaaliin maatalouden harjoittamiseen. Osakeyhtiössä veroedut saavutetaan hyvin kannattavassa tai hyvin velkaisessa yhtiössä.

Yhtiömuotoinen maatalouden verotetaan maatilatalouden verolain (MVL) mukaisesti maksuperusteisena. Tilinpäätös on syytä useimmissa tapauksissa laatia kirjanpitolain pääsääntöjen mukaan suoriteperusteisena. Tällöin kotieläimet, lannoite- ja rehuvarastot saadaan mukaan taseeseen. Mahdolliset peltojen hankinnat kerryttävät myös yhtiön omaisuutta niiden hankintahinnalla. □

Lisätietoja:

www.yrittajat.fi/minustakoyrittaja/perustamistoimet/avoinyhtio

www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/perustamistoimet/osakeyhtio

Kirjoittaja toimii yritysneuvojana ProAgria Pohjois-Savossa.